

Miquel de Moragas i Miquel Botella, Editors

1992

Barcelona: l'herència dels Jocs

2002

*Centre d'Estudis Olímpics – UAB
Ajuntament de Barcelona
Editorial Planeta*

Els continguts d'aquest llibre no podran ser reproduïts,
ni totalment ni parcialment, sense el previ consentiment
per escrit dels editors.

© Dels articles: els seus autors

© De l'edició:

Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport - UAB
Editorial Planeta, S. A.
Ajuntament de Barcelona

Editors: Miquel de Moragas i Miquel Botella
Coordinació editorial: Anna Belén Moreno i Miquel Gómez
Traducció i correcció: Oriol Gibert

Disseny de la coberta: Josep M.ª Trias (Quod)

Edició especial 10è aniversari dels Jocs Olímpics
Barcelona 1992: juliol 2002

Dipòsit legal: B-35932-02
Preimpresió: Víctor Igual, S. L.
Impressió i enquadernació: Imatge de l'Ajuntament
de Barcelona i Reprodisseny
Imprès a Espanya - Printed in Spain

Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport
Universitat Autònoma de Barcelona
Edifici N. 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
blues.uab.es/olympic.studies

Imatge i Producció Editorial
Ajuntament de Barcelona
www.bcn.es/publicacions

Miquel de Moragas
i Miquel Botella, Editors
***Barcelona: l'herència
dels Jocs (1992-2002)***

El llegat esportiu dels Jocs

L'ús de les instal·lacions olímpiques

Xavier Segura, Àndor Serra, Ramon Pallejà 183

L'esport i la pràctica de l'activitat física a la ciutat de Barcelona després de 1992

Albert Batlle, Martí Niubò 197

L'alt rendiment esportiu

Josep Escoda 219

Els Jocs Paralímpics Barcelona'92

Els Jocs Paralímpics i la integració social

Fernand Landry 227

Els impactes econòmics i socials

Anàlisi de l'impacte econòmic dels Jocs Olímpics de Barcelona, 1986-2004

Ferran Brunet 245

Turisme: els impactes dels Jocs i de la seva imatge sobre el turisme

Pere Duran 275

Els Jocs de la ciutat

Lluís Millet 295

La Vila Olímpica, deu anys després

Jordi Carbonell 309

Les claus de l'èxit, deu anys després: la tecnologia en els Jocs Olímpics

Ferran Pastor 321

Recerca, documentació i bibliografia sobre Barcelona'92

Berta Cerezuela 343

Índex

Preàmbul

Joan Antoni Samaranch, Pasqual Maragall i Josep Miquel Abad conversen deu anys després sobre el llegat del Jocs de 1992	5
--	---

Introducció

Barcelona'92 en perspectiva Miquel de Moragas / Miquel Botella	19
---	----

El model dels Jocs

Josep Miquel Abad valora els Jocs Entrevista amb els editors	25
Les claus de l'èxit dels Jocs Miquel Botella	37
El model organitzatiu dels Jocs després de Barcelona'92 Gilbert Felli	65
Barcelona'92 i la seva influència internacional Enric Truñó	77
Els jocs polítics: actors i estratègies entorn dels Jocs Olímpics de Barcelona 1992 Joan Botella	105
Comunicació a Barcelona'92: l'herència dels símbols Miquel de Moragas	119
Voluntaris'92. Deu anys després Andreu Clapés	145
El Fòrum Universal de les Cultures, la darrera herència dels Jocs Miquel Botella	165

Els Jocs Paralímpics i la integració social¹

Fernand Landry

Nota dels editors

Fernand Landry i la convergència entre «paralímpics» i «olímpics»

Publiquem en aquesta edició de *Barcelona: l'herència dels Jocs* l'article que va escriure l'humanista i especialista en esport professor Fernand Landry² per a la primera edició de *Les claus de l'èxit*, l'any 1994.

El professor Landry, que va morir l'any 1999, va deixar-nos un testimoni que considerem de gran valor sobre el paper dels Jocs Paralímpics de Barcelona en el procés d'integració dels moviments «paralímpic» i «olímpic», cap a una renovada interpretació cultural de l'olimpisme en clau d'igualtat i de sostenibilitat.

L'article de Landry esmenta el valor emblemàtic i la continuïtat dels models de Seül'88 i Barcelona'92 en l'evolució dels Jocs Paralímpics i en la seva influència posterior a Atlanta'96. Ara ja sabem que aquest model s'ha consolidat a Sidney 2000, on s'han organitzat els Jocs Paralímpics no només a la mateixa ciutat, sinó també a les mateixes instal·lacions, dins del marc de la mateixa organització i integrant-los a les vivències de participació ciutadana dels Jocs.

Els Jocs Paralímpics de Barcelona'92, qualificats pel Comitè Paralímpic Internacional com «encara no superats per la seva excepcional organització», van acollir un total de 3 020 atletes de 82 països; Atlanta va arribar a

1. Algunes seccions d'aquest article s'han resumit o adaptat a partir de dues publicacions anteriors: Landry, 1993: 28-57; Landry, 1994: 488-499.

2. Doctor per la Universitat d'Illinois. Coeditor del llibre *Sport. The Third millennium*.

3 195 atletes de 103 països, i Sidney va superar tots els anteriors amb 3 843 atletes de 123 països. Però el valor no és el creixement, problema ara general dels Jocs Olímpics i també dels Jocs Paralímpics; el valor és, com assenyala Landry, en la convergència dels dos moviments en una renovada filosofia de l'olimpisme.

1. Éssers Humans

«Estic segur que la integració social dels discapacitats, que desitgem a tots els camps, s'estendrà inevitablement i de manera natural a les competicions esportives d'alt nivell.»

José María Arroyo (COOB'92 i Fundació ONCE, 1993: 17)

En el parlament inaugural de la cerimònia d'obertura dels IX Jocs Paralímpics, el president de la Fundació ONCE no podia haver expressat millor les velles aspiracions i la lluita pacient dels atletes discapacitats arreu del món per l'acceptació, la integració i un reconeixement social complet.

Estadi Olímpic, Barcelona, 3 de setembre de 1992, 6 de la tarda. En una magnífica expressió de simpatia, comprensió i solidaritat, 65 000 espectadors i convidats, persones capacitades i discapacitades alhora, van rebre la benvinguda amb tot el respecte, el cor obert i gran entusiasme a 4 158 atletes i participants de les 82 delegacions provinents dels cinc continents. Una increïble atmosfera d'*humanitat* impregnava l'espai, el temps i tots els presents. Participants i espectadors eren una sola cosa. I tots sabien, des del mateix començament de la cerimònia, que estaven participant en una reunió sense precedents d'éssers humans. No hi havia distincions. Només éssers humans, que miraven els uns pels altres, units en la seva aspiració d'un món sempre millor.

«Tots som discapacitats en un cert sentit...», va dir Pasqual Maragall, president del COOB'92, quan presentava els qui anaven a parlar a tots els presents i al món sencer a través dels mitjans de comunicació. *«Jo sóc cec...»,* va declarar després d'ell el president de la ONCE, José María Arroyo, *«... avui, tanmateix, penso que sóc un home molt afortunat. Puc sentir perfectament la vostra emoció i esperança»* (COOB'92 i Fundació ONCE, 1993: 94, 95).

Es van experimentar moments d'emoció inoblidables. Dia rere dia, al llarg de tots els IX Jocs Paralímpics de Barcelona'92, es van fer demostracions increïbles de força de voluntat, dedicació, energia, habilitat i intel·ligència: de les prominents actuacions dels atletes disminuïts Santos Poyatos, Purificación Santamarta i el seu gos-guia Dan, Neus Álvarez Costa, Bertrand de five Pranger, Antonio Rebollo, entre d'altres, durant els rituals commovedors de la cerimònia d'obertura; fins a les estimulants contribucions de l'actriu impedida Glòria Rognoni, directora de les cerimònies paralímpiques; passant per l' emotiu missatge social, ple de força, del cosmòleg disminuït Stephen W. Hawking, o als magnífics esforços dels 3 020 atletes que van competir durant 10 dies en les disciplines i competicions dels 15 esports programats per als Jocs (COOB'92 i Fundació ONCE, 1993: 129, 153).

2. Esports sense límits

«Esports sense límits»: aquest va ser el lema escollit pels IX Jocs Paralímpics de Barcelona. Un eslògan positiu que convida a la reflexió i és doblement significatiu perquè, d'una banda, emfasitza la varietat de limitacions superades per tants individus i és un reconeixement a tots aquells que s'han proposat un repte i s'han preparat per participar en esports d'alt nivell per a discapacitats físics i sensorials; d'altra banda, assenyala la necessitat de seguir lluitant per la consciència social arreu del món amb l'objecte que la integració dels ciutadans impedits s'adreci a tots els nivells de la vida en comunitat, inclosos l'esport i les activitats d'alta competició.

28 de juliol de 1948. Una fita històrica: 16 paraplègics (14 homes i 2 dones) van participar en l'arc al camp d'Stoke. Havien nascut els Jocs Stoke Mandeville. L'ús de l'esport com a exercici terapèutic i mitjà de reconeixement i integració social, sota el lideratge enèrgic i pioner de sir Ludwig Guttman, va significar un impuls mundial i sense precedents, no només per als afectats de medul·la espinal sinó també, amb el temps, per a altres categories de persones discapacitades.

28 de juliol de 1948. També és la data de la cerimònia inaugural dels Jocs de la XIV Olimpíada a Londres, els primers després de la II Guerra Mundial, per culpa de la qual molta gent, joves i no tan joves, va quedar seriosament impedida i socialment aïllada. Poques persones de l'època

(potser a excepció de sir Ludwig) haguessin gosat preveure que els Jocs Stoke Mandeville tindrien tant d'èxit des de bon començament i que ràpidament donarien lloc a una àmplia i influent xarxa de competicions nacionals, continentals i mundials, tot culminant en l'actual moviment multidisciplinari dels Jocs Paralímpics.

Per a l'observador de l'escena internacional esportiva, sembla que el moviment esportiu dels «discapacitats» estava destinat, des del començament, a convergir amb el moviment esportiu dels «forts i sans». Els Jocs Stoke Mandeville, els Jocs de l'Any Olímpic, els Olímpics per a Paralímpics, el Moviment Esportiu per a Discapacitats, els Olímpics dels Discapacitats, l'Olimpíada de Toronto (sic, la denominació concreta dels Jocs Paralímpics celebrats conjuntament amb els Jocs de la XXI Olimpíada de Montreal'76), els Jocs Internacionals per a Discapacitats, els Jocs i Campionats per a Discapacitats, els Jocs Especials, els Jocs Paralímpics... Totes aquestes expressions són testimoni del vigorós procés mitjançant el qual el moviment esportiu dels discapacitats ha canalitzat les seves forces, tot expandint i diversificant els seus programes i serveis, adquirint ressò internacional i penetrant la consciència pública. És un fet palès i cada cop més acceptat que l'esport, i la seva lògica extensió en competicions d'alt nivell, ja no són només prerrogativa dels individus «forts i sans» i/o «normals».³

L'impacte del missatge social i educatiu associat al moviment continua sent considerable arreu del món. Des d'un punt de vista filosòfic, el lema «Esports sense límits» dels IX Jocs Paralímpics de Barcelona'92 era perfectament coherent amb la visió de l'Olimpisme modern formulada per Pierre de Coubertin. Per ell, els *valors centrals* de l'esport raurien en la *manera*, en l'*esperit* amb el qual un atleta, com a ésser humà complet, actua i té èxit, *sovint a desgrat d'obstacles aparentment insuperables*, com va escriure Guttmann el 1976 (Guttmann, 1976: 195-197). Des d'aquesta perspectiva, l'expressió «Paralimpisme» sembla supèrflua, pleonàstica. Amb «Olimpisme» n'hi ha prou..., ja ho diu tot.

L'adquisició d'identitat i importància internacionals dels discapacitats a través de les diverses facetes del moviment esportiu internacio-

3. Per a altres publicacions sobre aquest tema, vegeu les referències anteriors: Landry, 1993: 51-55; Landry, 1994: 496-499.

nal no s'aconsegueix sense copsar nous reptes i problemes. En el mateix I Congrés Paralímpic, celebrat conjuntament amb els IX Jocs Paralímpics de Barcelona, els sis objectius expressats en el programa oficial i les tretze recomanacions unànimement acceptades a la sessió plenària del Congrés (Fundació ONCE, 1993: 692-698) són tota una declaració d'intencions dels diferents participants en el camp dels esports per a persones discapacitades per tal d'intercanviar opinions, compartir coneixement i experiència, discutir assumptes i cooperar en les estratègies, programes i serveis dirigits al desenvolupament i consolidació del moviment en general, així com a la seva *aproximació* als Jocs Olímpics. Certament, la Conferència Internacional VISTA'93, celebrada a Edmonton, Canadà, el maig de 1993 (Steadward, Nelson, Wheeler, 1994: 582) va ser un esforç més en aquesta direcció, així com també ho va ser el II Congrés Paralímpic celebrat el març de 1994 amb els XVII Jocs Olímpics d'Hivern de Lillehammer.⁴

3. Nivells «humans»

Sembla que, darrerament, el Moviment Paralímpic ha hagut d'encarar un repte filosòfic i social molt difícil. En la mesura que l'afany contemporani per l'excel·lència —a tots els terrenys, inclòs l'esport internacional (i l'olímpic)— ha esdevingut una metàfora del sistema mundial, el Moviment Paralímpic ha tingut un fort impacte pel que fa a valors socials i models de comportament, especialment des que es va associar amb èxit al CIO i al Moviment Olímpic. El Moviment Paralímpic ha despertat favorablement la consciència pública, a nivell transnacional i transcultural, pel que fa a la significació i al concepte filosòfic de l'actuació *humana*, tot ampliant el debat i assenyalant un seguit de dificultats i paradoxes que tenen una llarga tradició —de tan arrelades com es troben en la filosofia occidental— a l'hora de valorar, acceptar i reconèixer les actuacions esportives, en primer lloc i per sobre de tot, en termes quantitatius *absoluts*.

Per a molts observadors del Moviment Olímpic, es dona una contra-

4. Vegeu LOOC-94 (s.d.): *Second Paralympic Congress: Toward year 2000 in Society and Sports*. Information brochure. Lillehammer: Royal Norwegian Ministry of Cultural Affairs, p. 7.

dicció sorprenent entre l'universalisme dels Jocs com a manifestació cultural, d'una banda, i, de l'altra, els principis actuals dels esports d'alt nivell, inclosos els que apareixen al programa olímpic. A despit del somni inicial de Coubertin («*Tots els països, tots els esports*»), el programa olímpic actual difícilment és el reflex de les identitats culturals d'un nombre molt ampli de nacions/estats. El objectius dominants implícits en la competició internacional, la seva varietat actual de formes i manifestacions i les mateixes estructures de govern són clarament les pròpies de la «cultura occidental», amb el predomini de les d'Europa i l'Amèrica del Nord. Des d'un punt de vista històric i filosòfic, l'esport competitiu d'alt nivell (també l'olímpic) ha sorgit dels centres occidentals, la major part seguint l'antic comerç colonial i les línies de control. Després, ha aconseguit suport i acceptació perifèrics, produint d'aquesta manera l'anomenat moviment esportiu «universal» que, de fet, carrega amb la profunda empremta del codi sociocultural dels emissors (Galtung, 1991: 147-155; Landry, 1991: 51-69).

Alguns dels conceptes o aspectes de la cultura occidental que han gaudit de més influència en l'esport modern i olímpic poden ser breument caracteritzats de la manera següent:

— *Creença cultural arrelada*: Legitimació i valoració de l'esforç, les fites, la dominació i la supremacia. Conseqüència: les actuacions són jutjades, classificades i valorades en termes absoluts; les competicions esportives normalment es manifesten verticalment; rànquings, rècords, medalles, «ser el primer», etc.

— *Concepte d'espai*: Les forces causals de l'univers social es troben molt concentrades a l'oest i s'irradien cap a la perifèria. La major part de les activitats internacionals esportives de prestigi són d'origen occidental.

— *Concepte de temps*: La vida és acció, moviment; ha d'haver-hi progrés, lineal o exponencial. L'esport també és acció, crisi: catarsi (guanyar) o apocalipsi (perdre).

— *Concepte de coneixement*: L'univers, la natura, els éssers són concebuts en termes de dimensions ben definides, la major part d'elles quantificables. Les fites esportives, les actuacions, són operacionalitzades en estrictes dimensions quantitatives/qualitatives que, actualment, són divisibles en fraccions de minut.

— *Concepte de natura*: Sota les seves diverses variables, la natura ha de ser dominada, conquerida. Control/comandament dels factors que afecten la conducta i l'actuació. L'esport d'alt nivell té lloc en condicions supercontrolades, de laboratori.

— *Relacions de persona a persona*: Allò individual combinat amb allò vertical: competitivitat, «supervivència dels més preparats». Es concep *Citius-Altius-Fortius* com un procés i un objectiu sense límits, la consecució del qual ha de ser estimulada, fomentada, premiada.

— *Relacions trans/interpersonals*: Hi ha jerarquies a les diferents estructures/operacions de configuració d'*actors*, *creients* i *seguidors*. També es donen jerarquies dins de i entre els òrgans de govern esportius, la classificació de guanyos i victòries, l'ultrasimbolisme de rècords i medalles. El CIO i les federacions internacionals són centrals i sobiranes dins de l'ordre esportiu internacional.

Aquestes són algunes de les característiques i antecedents de l'esport contemporani d'elit. Tot i això, en aquesta perspectiva es pretén que l'esport modern ofereixi oportunitats úniques i canals per al desenvolupament i l'expressió personals, ocasions genuïnes per obtenir i sobrepassar el que «ja s'ha assolit». Però, d'altra banda, també se sap que hi ha una propensió inevitable, per part del sistema esportiu d'alt nivell, a concebre i valorar les actuacions en termes nets o absoluts, per exemple, a l'hora de classificar la gent només en base als resultats. Gairebé mai, i potser sorprenentment, el procés, les possibilitats i/o les condicions que limiten l'actuació (com a factors rellevants per a la —de vegades, paradoxal— «igualtat d'oportunitats») no surten a la llum. A aquestes alçades, i potser lamentablement de cara al futur immediat, aquesta situació és probable que continuï sent un obstacle de particular importància en els camins convergents dels moviments esportius dels impedits i dels no impedits

4. Olimpisme... o Paralimpisme?

En repetides ocasions al llarg de la seva vida, Coubertin va insistir en el valor i el caràcter transcendent de l'actuació en l'esport. Per ell, les tres paraules del pare Didon *citius-fortius-altius* contenien la filosofia de l'Olimpisme. Es pot especular que, en un principi, el renovador havia dis-

posat premeditadament *altius* al final del lema olímpic, sens dubte, amb l'objecte d'emfasitzar els aspectes immaterials, morals, del seu programa d'educació olímpica (Coubertin, 1894:1). Per Coubertin, el que mereixia més lloances en un atleta era la seva *ambició, força de voluntat i auto-control*, i no, en canvi, en primer lloc i per sobre de tot, els *resultats* assolits. Per ell, la bellesa i la noblesa de l'esport residien tant en la naturalesa i la forma de l'activitat esportiva en particular com en els valors elevats (*altius*), la *manera* en la qual hom s'entrega a l'esport, l'*esperit* que impregna la dedicació i el compromís personals.⁵

De la mateixa manera que el joc es pot considerar la matèria primera de l'esport, hom pot designar funcionalment els àtoms constituents de la molècula de l'Olimpisme com: la recerca de l'excel·lència en l'esport, el joc net, el desinterès pel que fa als guanys materials, el rebuig de la discriminació en qualsevol de les seves formes, la promoció del respecte recíproc, la comprensió, la pau i la cooperació entre individus i nacions. D'acord amb la idea de Coubertin, aquesta noció tenia de bon principi connotacions socials i culturals necessàries. Al llarg dels seus escrits, es pot percebre el desig cobejat que l'esperit de l'Olimpisme s'estengués més enllà dels camps d'esports i penetrés les activitats quotidianes que són el centre de la vida social i en comunitat (Landry, 1991: 60-65). Al llarg dels seus trenta-set anys d'història, el Moviment dels Jocs Paralímpics s'ha desenvolupat i ha madurat al costat dels alts ideals de l'Olimpisme. En definitiva, els Jocs Paralímpics han estat:

— un camp de proves excepcional per a la superació d'obstacles difícils i limitacions greus;

— una ocasió única i un esglaó més de cara a l'expressió i la realització personals;

5. «[...] Ce que l'on admire [chez l'athlète], ce sont l'*ambition* et la *volonté*: ambition de faire plus que les autres, volonté d'y parvenir. Rien n'est enthousiasmant comme l'emballage final [d'un geste sportif]; mais ce spectacle est enthousiasmant, par *réflexion*, pour ceux qui savent ce qu'il a fallu [à l'athlète] de poignante énergie et de possession de soi-même; les autres *ne comprennent pas*: ils admirent de confiance. Tout [l'Olympisme] tient en ces trois mots [du Père Didon]: *citius, fortius, altius*; plus vite-plus fort-plus haut. Ils forment un programme de beauté *morale*. L'esthétique du sport est une esthétique *immatérielle* [...]» [El meu èmfasi]. (Coubertin, 1896: 146-149).

—un escenari obert sobre el qual es poden demostrar (com sovint s'ha fet) nivells considerables d'entusiasme, energia, confiança, audàcia, coratge, habilitat, destresa i fets d'importància.

Si l'Olimpisme és «[...] *una filosofia de la vida, que exalta i combina en un tot equilibrat les qualitats del cos, la voluntat i la ment. [...]*» (Principi Fonamental núm. 2, 5 de setembre, edició de 1994 de la Carta Olímpica), aleshores no hi hauria raó ni necessitat d'utilitzar una expressió diferent (Paralimpisme, de *Para* = en grec, «al costat de») per referir-se a una ideologia que en tots els aspectes «[...] *agermana l'esport amb la cultura i l'educació, busca crear un nou estil de vida basat en la joia de l'esforç, el valor educatiu del bon exemple i el respecte pels principis ètics universals fonamentals*». Es pot pensar que no hi ha res d'evident en l'actual Carta Olímpica que caracteritzi els atletes i les actuacions esportives en aquests termes absoluts com per servir de base per evitar que el Moviment Esportiu Discapacitat convergeixi vers esdeveniments esportius internacionals principals o perquè el desanimi a seguir buscant alguna fórmula d'inclusió formal dins de la família i el programa olímpics. En termes del procés primari pel qual un home o una dona avança en el trajecte, o per l'escala, de la perfecció relativa, de fet no hi ha diferència entre l'Olimpisme i el Paralimpisme, entre un atleta olímpic i un atleta paralímpic. A començaments d'aquest segle, Coubertin havia estat increïblement liberal pel que fa a l'abast i els usos de l'expressió *olímpic*.⁶ Més endavant, també va expressar amb poques paraules els trets

6. [La paraula *olímpic*] «est un terme qui est dans le domaine public. Si vous ne craignez pas le ridicule, si votre effort est assez considérable pour être comparé à celui que nécessite l'organisations d'une Olympiade régulière, *utilisez-le*. Personne n'a le droit de vous empêcher. Mais grâce, ne commettez pas cette hérésie de l'appliquer à une seule catégorie de sports et de célébrer des cultes de petite chapelle sous le vocable d'un grande église. [...] Ce qui est olympique est universel. Les Jeux Olympiques sont le temple de l'activité musculaire sous les formes les plus diverses sans qu'il y ait à leur *conférer des degrés* dans une hiérarchie de beauté et de noblesse. Ce qui est beau et noble, ce n'est point tel ou tel sport en soi, mais la façon dont il est pratiqué, *l'esprit* dont il est animé, *l'âme* qu'y met l'homme [...] Il ne peut rien y avoir d'olympique en dehors du contact et de la collaboration des diverses branches de sport unies sur un pied de parfaite égalité pour le *perfectionnement de l'humanité*». [El meu èmfasi]. (Coubertin, 1910: 118).

essencials d'un atleta: «*Athletae proprium est se ipsum noscere, ducere et vincere*» (Coubertin, 1929: 14).

Les puntuacions de les persones discapacitades, pel fet de ser el que són, han creat arreu del món una nova consciència del potencial humà i les capacitats dels impeditos. Algunes proeses de visió, generositat, coratge, perseverança i absoluta dedicació a la causa —com va ser, per exemple, el cas del Canadà amb els increïbles reptes que els atletes discapacitats Terry Fox i Rick Hansen van proposar-se— van capturar la simpatia i la imaginació del públic, van enaltir l'orgull nacional i van deixar una empremta social inesborrable, tot generant i garantint quantioses donacions per a les quals és difícil trobar xifres comparables. Terry Fox va perdre la seva lluita contra el càncer el 28 de juny de 1981. Però el seu insuperable esperit, olímpic de mena, ha estat traspassat, com la flama olímpica, «tot creant noves inspiracions». La seva *Marató de l'esperança* a través del Canadà va obtenir més de 23 milions de dòlars, suma que va ser destinada a donar suport i estimular la recerca contra el càncer. Quan Rick Hansen va completar a Vancouver la seva marxa al voltant del món, el maig de 1987 (48 111 593 quilòmetres en cadira de rodes), el seu nom i la seva causa van aparèixer als titulars nacionals i internacionals, portant altre cop a primer pla la necessitat de ser conscients del potencial de les persones discapacitades. En el curs d'aquesta odisea, l'*home en moviment* va aconseguir reunir 19 500 000 dòlars canadencs i va crear un fons d'ajut destinat a refer les vides de persones afectades a la medul·la espinal.

I quin extraordinari exemple de reeiximent atlètic va donar al món als Jocs Paralímpics de Barcelona Purificación Santamarta, l'atleta cega espanyola, que va guanyar la medalla d'or en les proves de 100 m, 200 m, 400 m i 800 m en la categoria B1, establint en cada ocasió nous rècords mundials. S'ho mereixia tant que no podia rebre les quatre medalles d'or de ningú altre que no fos el president espanyol, Felipe González (COOB'92 i Fundació ONCE 1993: 166, 167, 335-336).

Tres formidables llegendes..., cadascuna d'elles veritablement *olímpica*, o més ben dit, de proporcions *olímpiques*...! Vet aquí el cor i el nucli del vast i ampli concepte de l'Olimpisme. En el cas dels canadencs Fiox i Hansen, i en el de Santamarta, l'atleta femenina per excel·lència dels Jocs

Paralímpics de Barcelona, el públic de tot arreu intuïtivament ho sabia i, per cert, va respondre com corresponia.⁷

De fet, qui pot discutir que el significat últim de la noció *paralímpic* és diferent del d'*olímpic*? I no es podria dir el mateix sobre la noció de *Moviment Olímpic*? Des d'un punt de vista estructural, els mateixos actors del Moviment Olímpic sovint són anomenats i tractats de la mateixa manera que el Comitè Internacional Olímpic, els comitès olímpics nacionals, les federacions internacionals o els comitès organitzadors dels Jocs Olímpics (COJO). A aquests títols, és clar, caldria afegir-hi també la categoria i el nom de les institucions i individus sobre els quals descansa tot l'edifici: les federacions nacionals, els clubs o entitats similars i, *last but not least*, els atletes i aquells que els ajuden directament. En el món actual, encara que sigui des d'un punt de vista estructural, el Moviment Olímpic és un sistema ben integrat i poderós de l'esport contemporani (Galtung, 1991; Landry, 1991: 51-69). Tot i que, en un sentit sociològic més ampli, es podrien considerar «accionistes» del moviment (i, per tant, de l'Olimpisme) totes aquelles persones que pensen i actuen seguint la lletra i l'esperit de la Carta Olímpica. De fet, qui pot discutir que, si més no conceptualment, el Moviment Paralímpic no s'inclou en el concepte més ampli d'Olimpisme i del Moviment Olímpic?

5. Perspectiva i mèrit

Al llarg del seu primer segle d'existència, el moviment olímpic modern ha reflectit i, de vegades, fins i tot ha anticipat l'evolució social. Per molts observadors, els mateixos Jocs Olímpics han estat un índex revelador del canvi, talment una finestra, a través del qual es poden observar els principis i les pràctiques socioeconòmiques dominants, els models de gestió i les estratègies en curs. El mateix es podria dir dels Paralímpics i dels *Special Olympics*, celebrats a Espanya el 1992, i dels celebrats conjuntament amb els Jocs Olímpics d'Hivern a Lillehammer'94.⁸ Una tendència

7. Llegiu, per exemple, «Els cors bateguen fort», «Gent paralímpica», a COOB'92 i Fundació ONCE, 1993: 283-301; Jorden, 1987: 82-12; Shatenstein, 1982: 457-464.

8. Els Jocs Paralímpics d'Hivern es van celebrar a Lillehammer (pels atletes cecs i amb impediments locomotors), del 10 al 20 de març de 1994, poc després dels XVII Jocs Olímpics d'Hivern.

que cal subratllar: mai en la història del moviment esportiu dels discapacitats els seus Jocs principals no havien estat tan elaborats ni havien convergit tant amb els Jocs Olímpics en si.

Els X Jocs Paralímpics d'Estiu ja estan programats perquè tinguin lloc a Atlanta entre el 16 i el 27 d'agost de 1996, poc després del centenari dels Jocs Olímpics i d'acord amb aquests. Una altra vegada, els Jocs Paralímpics seran precedits per un Congrés Paralímpic, el tercer de la història. El seu tema —*Humanitat, Igualtat, Destí*— parla per si mateix, tant filosòficament com socialment.⁹ Però encara hi haurà més coses a Atlanta. S'hi celebrarà la Paralimpiada [sic] —*celebració biannual dels triomfs i fites de la gent amb impediments físics*. Per primera vegada en la història dels Paralímpics, un seguit d'esdeveniments culturals festejaran el treball d'artistes discapacitats de renom internacional, amb la intenció d'incrementar la consciència pública dels Jocs Paralímpics i promoure una comprensió més gran de la gent *amb i sense* discapacitats.¹⁰

Els Jocs Paralímpics d'Estiu, durant les tres primeres dècades de la seva existència sota aquest nom, han estat organitzats set vegades (1960, 1964, 1972, 1976, 1984, 1988 i 1992) al país amfitrió dels Jocs Olímpics i quatre (1960, 1964, 1988 i 1992) a la ciutat amfitriona dels Jocs de l'Olimpiada. Pel que fa als Jocs Paralímpics d'Hivern, han tingut lloc dues vegades (1992 i 1994) a la ciutat amfitriona i amb les infraestructures dels Jocs Olímpics d'Hivern. També és destacable el fet que a Barcelona, Albertville i Lillehammer, els Jocs Paralímpics fossin escenificats amb els mateixos recursos que els dels Jocs Olímpics en qüestió. Aquesta és una fita realment destacable i un indicador clar de la convergència entre els dos fenòmens. A més a més, per primer cop a la història, els Jocs Olímpics i els Paralímpics van ser posats en marxa exactament pel mateix comitè organitzador.¹¹

9. Vegeu ACOG'96: *The Third Paralympic Congress*, 12-16 d'agost de 1996: «A World Congress on Disability». Fullet informatiu, p. 7.

10. Vegeu ACOG'96: *Press Guide*, febrer de 1995: «Paralympics, Paralympiad», p. 89-90.

11. Documentació relativa al Moviment dels Jocs Paralímpics, publicada i sense publicar, arxius personals de F. Landry.

Pel que fa a la simbologia i a l'emissió d'un missatge sociocultural, la convergència que va tenir lloc a Barcelona entre els Jocs Olímpics i els Paralímpics és considerable. La flama era la mateixa: es va mantenir encesa al consistori de la ciutat després dels Jocs Olímpics i va ser joiosament portada per 505 relleus a través de 35 municipis i una distància de 248 kilòmetres (COOB'92 i Fundació ONCE, 1993: 61-75). La torxa també va ser la mateixa: el dissenyador català André Ricard havia establert discretament dues identifications diferents sobre una única, singular i elegant torxa de disseny. Però, a més a més, les cerimònies d'obertura van exercir un fort impacte a causa de la seva profunda i significativa complementarietat artística: si els Jocs de la XXV Olimpíada havien arribat al seu clímax amb el missatge d'esperança i pau adreçat al món (*Amics per sempre*), els IX Jocs Paralímpics van esdevenir una contribució al coratge i a la creativitat a través dels inspirats discursos dels dignataris (Maragall, Arroyo, Cabezas i Hawking) que van adreçar-se apassionadament als atletes presents, tot i que de fet els seus missatges anaven adreçats als ciutadans de tot el món, discapacitats o no: *El triomf de la llum*.

6. Esport d'elit i ressò social

L'èxit immens dels Jocs Olímpics i Paralímpics de l'any 1992 a Barcelona i a Madrid (en el darrer cas, els primers Paralímpics per a atletes amb impediments mentals)¹² ha subratllat una altra vegada que aquests esdeveniments internacionals duts a terme periòdicament són, de ben segur, una part integral i irreversible del sistema mundial d'interrelacions i interdependència. Les joves i recentment reestructurades Nacions Unides ho han entès així. Amb tota l'esperança del món, han reunit les famílies olímpiques i paralímpiques (o han creat representacions a tal efecte). Sobre els camps d'esports, vénen a actuar i a fer-ho el millor possible..., però també tenen altres finalitats. Decididament, també vénen per identificar-se, diferenciar-se i acceptar-se en base al respecte mutu. Tenir un CON, ser un atleta olímpic o paralímpic i desfilar en la cerimònia inaugural dels

12. Vegeu ANDE: *Paralympics Madrid'92, Program Guide*, núm. 35, setembre de 1992, p. 76.

Jocs té, avui dia, molt a veure amb la intercomunicació global, alhora que demostra arreu del món noves aspiracions d'identificació, acceptació i reconeixement de les nacions, grups i individus. El logotip dels IX Jocs Paralímpics, dissenyat per Josep Maria Trias, va ser el senyal més clar de tot això. Consistia en una adaptació subtil del logo dels Jocs Olímpics de Barcelona'92 que emfasitzava el desig d'integració no només dels atletes paralímpics, sinó de milions de persones discapacitades d'arreu del món (COOB'92 i Fundació ONCE, 1993:74-75). Els Jocs i les competicions internacionals més prestigioses gaudeixen actualment d'una posició única per contribuir a l'impacte del canvi social positiu. Pel Moviment Olímpic, prendre aquesta direcció, tot donant plena acceptació i legitimitat als atletes amb impediments, no significa una mutació sinó una recuperació fonamental dels valors de l'Olimpisme: la promoció de la mútua comprensió, el respecte i la cooperació (Landry, 1993). Aquesta qüestió és de particular importància pel que fa a la missió social d'ambdós moviments esportius, l'olímpic i el paralímpic.

El fet que esdeveniments internacionals de tal magnitud i caràcter com els Jocs Paralímpics d'Estiu i els Jocs d'Hivern siguin planificats, organitzats i celebrats amb èxit és, *de facto*, la prova de l'existència d'una alta qualitat i experiència, gran pràctica, lideratge internacional i disposició per a la cooperació entre cossos de govern esportius específics, tals com l'IPC, les seves organitzacions internacionals de membres i les seves respectives participacions nacionals i internacionals d'organitzacions d'esport per a discapacitats. No només el CIO i moltes federacions internacionals¹³ són dignes de reconeixement arreu, sinó també les estructures de govern del moviment esportiu dels discapacitats, com IBSA, ISOD, ISMWSE, CP-ISRA i INAS-FMH, entre d'altres.

Sens dubte, la comunitat esportiva internacional ha donat suport als objectius i les intencions del Moviment Paralímpic. A la cerimònia de cloenda del I Congrés Paralímpic de Barcelona, el president del CIO, Joan Antoni Samaranch, va defensar sense ambigüitats el suport i la contri-

13. Per exemple, durant anys la FAAI ha inclòs als seus campionats internacionals i Grand Prix diversos esdeveniments, com ara la cursa de 1 500 metres (amb cadira de rodes) per a atletes discapacitats.

bució al Moviment Paralímpic (Fundació ONCE, 1993: 708-713) i, des d'aleshores, ha complert la seva promesa.

No obstant això, l'adquisició d'una reputació i una identitat internacionals per part del Moviment Paralímpic no deixa d'anar acompanyada de reptes i problemes addicionals. El més obvi té a veure amb les relacions interesportives dels cossos de govern. Cal una cura extrema perquè el Moviment Paralímpic eviti conflictes d'interès amb el CIO i les federacions internacionals, sobretot pel que fa a temes delicats, com ara les campanyes de màrqueting, la captació de patrocinadors, els principis de publicitat i d'altres procediments establerts de fa molt temps en l'esport olímpic. Pel Moviment Paralímpic, també s'amaga el perill d'acumular i concentrar les energies i recursos financers sobre la base d'uns pocs més que no pas en una majoria que s'ho mereix igualment. El to sensible, la responsabilitat social i el ressò públic han de continuar sent la guia del Moviment Paralímpic. Aquest, però, no és el cas que preocupa el sistema esportiu d'actuació d'elit, que sempre reclama més i més recursos. Al voltant d'aquest tema sempre hi haurà, evidentment, qüestions de naturalesa filosòfica, científica i econòmica que valdrà la pena analitzar i debatre. Aquest és el preu que es paga per jugar en el complex i altament competitiu món de l'esport.

7. La llum de la inspiració

El discurs de Stephen W. Hawking i la primera estrofa de l'Himne Paralímpic entonada a la cerimònia inaugural dels IX Jocs Paralímpics de Barcelona, fa tres anys, constitueixen recordatoris solemnes de l'objectiu central del moviment esportiu dels discapacitats o individus impedits: la noble tasca de romandre tant al servei de la majoria com de la seva elit. Últimament, i amb la satisfacció de tanta gent arreu del món, el Moviment Paralímpic ha experimentat un èxit i una visibilitat molt més accentuats.

Pel potencial de tots i cadascun dels éssers humans...

Fa tres anys, la veu computeritzada del cosmòleg Stephen W. Hawking va ressonar, forta i clara, a l'Estadi de Montjuïc:¹⁴

«Els que som discapacitats no hauríem de pensar en nosaltres mateixos

14. Vegeu *The Stephen W. Hawking Message*, al Programa de la Cerimònia d'Obertura, IX Jocs Paralímpics. COOB'92 S.A., 3 de setembre de 1992 (document sense paginar).

com un cas a part. Al contrari, som éssers normals que simplement tenim certes necessitats especials. [...]

Tots som diferents. Tots som especials a la nostra manera. Cadascú de nosaltres té dins seu una espurna de foc, una força creativa [...].»

I pel que fa al potencial de servei del moviment dels Jocs Paralímpics, les paraules de l'Himne Paralímpic ho resumeixen tot:¹⁵

«Nascut en silenci com la matinada, creix i s'estén arreu del món. És una força que mou muntanyes, i dia a dia, ateny nous horitzons. La senyera que has hissat oneja orgullosa al vent. La teva fita ha estat un crit de coratge i heroics fets.» (Josep Maria Andreu, Himne dels Jocs Paralímpics, 1a estrofa, Barcelona, 3 de setembre de 1992).

Referències bibliogràfiques

- COOB'92, S.A. i Fundació ONCE (Eds.) (1993): *Paralímpics. Llibre oficial dels IXns Jocs Paralímpics*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, S.A.
- Coubertin, Pierre de
- 1984: «Jeux Olympiques, Citius-Fortius-Altius», a *Bulletin du Comité International des Jeux Olympiques*, 1r any, núm 2.
- 1986: *Cosmopolis*, 2n any, abril.
- 1910: «Tous les sports», a *Revue Olympique*, agost.
- 1929: «Devises nouvelles», a *Bulletin du B.I.P.S.*
- Fundació ONCE (Ed.) (1993): *Actes del I Congrés Paralímpic-Barcelona'92*. Barcelona: Suport Serveis, S.A.
- Galtung, J. (1991): «The Sport System as a Metaphor of the World System», a Landry, F.; M. Landry i M. Yerlès (eds.): *Sport ... The Third Millennium*. Laval: Presses de l'Université.
- Guttmann, L. (1976): «Significance of Sport in Rehabilitation of Spinal Paraplegic and Tetraplegics», a *Journal of the American Medical Association*, 236:2.
- Jorden, T. (1987): «The Man in Motion Comes Home», a *Sports 'N Spokes*, 13:3.
- Landry, F.

15. Ibid. Vegeu *The Anthem of the Paralympic Games*.

- 1991, «The Olympic Movement: Grandeurs and paradoxes of its Development and Successes», a Koh, Byong-Ik (ed.): *Toward One World Beyond All Barriers. Official Report of the Seoul Olympiad Anniversary Conference*. Vol. 2. Seül: Poong Nam Publishing Co.
- 1993: «Olimpismo, Olímpicos, Paralimpismo, Paralímpicos: ¿Son convergentes o divergentes las nociones y los cursos en vísperas del tercer milenio?», a *Actes del I Congrés Paralímpic-Barcelona'92*. Barcelona: Fundació ONCE.
- 1994: «Olimpism $\neq$ = Paralimpism?», a Steadward, R. D. ; E. R. Nelson i G. D. Wheeler (eds.): *Vista'93-The Outlook* (actes de la *International Conference on High Performance Sport for Athletes with Disabilities*, 14-20 de maig de 1993, Jasper, Alberta, Canadà). Edmonton: Rick Hansen Center.
- Shatenstein, S. (1982): «Terry Fox: Creating Inspirations», a Anderson, B. (ed.): *The Complete Runner*. Vol 2, Mountain View: Runner's World.
- Steadward, R. D.; E. R. Nelson i G. D. Wheeler (eds.) (1994): *Vista'93-The Outlook* (actes de la *International Conference on High Performance Sport for Athletes with Disabilities*, 14-20 de maig de 1993, Jasper, Alberta, Canadà). Edmonton: Rick Hansen Center.

